

УДК 339.56

Власенко Л.В.
аспірант,
старший викладач кафедри
міжнародних економічних відносин
Запорізького інституту економіки та
інформаційних технологій

ДОМІНАНТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ТОРГІВЛІ

У статті розглянуто наявні торговельні відносини між Україною та Китайською Народною Республікою на сучасному етапі розвитку двосторонніх відносин. Здійснено кількісний аналіз торгівлі товарами, проведено декомпозиція товарної структури торгівлі з метою визначення рівня диверсифікації та якості товарних потоків. Виокремлено домінантні чинники та основні тенденції розвитку двосторонньої торгівлі. Встановлено загрози та перспективи подальшого співробітництва. Запропоновано шляхи уникнення або зменшення залежності України від постійно зростаючої торгівлі з КНР.

Ключові слова: міжнародна торгівля, двостороння торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоторговельний оборот, коефіцієнт покриття експорту імпортом.

Власенко Л.В. ДОМИНАНТНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКО-КИТАЙСКОЙ ТОРГОВЛИ

В статье рассмотрены существующие торговые отношения между Украиной и КНР на современном этапе развития двухсторонних отношений. Осуществлен количественный анализ торговли товарами, проведена декомпозиция товарной структуры торговли с целью определения уровня диверсификации и качества товарных потоков. Выделены доминантные факторы и основные тенденции развития двухсторонней торговли. Установлены угрозы и перспективы дальнейшего сотрудничества. Предложены пути минимизации зависимости Украины от постоянно растущей торговли с КНР.

Ключевые слова: международная торговля, двухсторонняя торговля, экспорт, импорт, внешнеторговый оборот, коэффициент покрытия экспорта импортом.

Vlasenko L.V. PREDOMINANT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINE-CHINA BILATERAL TRADE

In the article existing bilateral trade relations between Ukraine and PRC have been considered. Quantitative analysis of commodities trade was conducted, using decomposition method levels of diversity and quality of bilateral trade flows was estimated. Dominating tendencies of development of international trade between Ukraine and PRC were highlighted. Ways of avoiding and minimizing dependence of Ukraine on trade with PRC were outlined and recommendations provided.

Keywords: international trade, bilateral trade, export, import, trade turnover, export/import coverage index.

Вступ та постановка проблеми. За динамічно змінних умов глобалізації Україні необхідна модернізація економічної, зокрема зовнішньоторговельної стратегії співпраці з її найважливішими партнерами при неодмінному збереженні безпеки економічного розвитку. Постійно зростаюча роль Китаю у світовій економіці, розвиток двохсторонніх українсько-китайських відносин, зокрема торговельних може як зміцнювати економічну безпеку держави, так і загрожувати їй.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародна торгівля у складі зовнішньоекономічних відносин України з Китайською Народною Республікою (далі – КНР) відображена в дослідженнях Л. Гальперіної, В. Левківського, З. Макогін, А. Мокія, М. Флейчук, Т. Молодченко, А. Пельо, А. Румянцева, О. Сльозко, О. Шайди, М. Матули, китайських учених Ван Пен, Чен Хунцзе, Чжан Юань та Лі Чжоу. Проте наявний стан двостороннього співробітництва України та КНР, домінантні чинники, негативні тенденції, вплив на економічну безпеку держави, проблеми розширення і подальшої трансформації торговельних відносин в умовах глобальної економіки є недостатньо висвітленими.

Метою дослідження є виявлення та аналіз домінантних тенденцій торговельних відносин між Україною та КНР, виокремлення позитивних та негативних аспектів наявного співробітництва, розробка рекомендацій з оптимізації структури двосторонньої торгівлі.

Основний матеріал дослідження з отриманими науковими результатами. Одним із центрів та потенційним «гравітаційним полем» Євразійського мега-регіону є КНР – лідер за темпами економічного

розвитку серед країн Азійського регіону [1]. Присутність КНР на глобальних ринках постійно зростає, а частка у глобальній торгівлі збільшилася з 0,75% у 1948 р. до 12% у 2015 р. та складає приблизно 4 трлн дол. США [2].

Українсько-китайська двостороння торгівля, за умови ефективної зовнішньоекономічної політики та раціонального використання ресурсного потенціалу двостороннього співробітництва, має значні перспективи розвитку. Відповідно до даних Державної служби статистики України в географічній структурі зовнішньоторговельного обороту протягом 2001–2015 рр. частка КНР складала в середньому 4,69% (3,08% загального обсягу експорту і 6,04% загального обсягу імпорту) (таблиця 1).

Простежується чітка тенденція до постійного зростання обсягу товарообороту між країнами, що свідчить про об'єктивний характер передумов і перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн Азії. У 2015 р. обсяг зовнішнього торговельного обороту між Україною та КНР (без врахування торгівлі послугами) дорівнює 8,08 млрд дол. США, або 28,5% обсягу ЗТО України з країнами Азійського регіону (17,26% експорту України до країн Азії; 48,84% імпорту з країн Азії до України), що на 21,24% більше, ніж загальний торговельний оборот із Турецькою Республікою (4,86 млрд дол. США), яка посідає друге місце серед азійських країн-партнерів України у 2015 р. [3].

Водночас динаміка розвитку торговельних зв'язків між Україною та КНР не є винятково позитивною, спостерігаються загрози для економічної безпеки тенденції. Так, значення показника норма-

лізованого торговельного балансу України та КНР зменшилося з 0,44 у 2002 р. (один із найкращих показників НТБ у торгівлі з країнами Азії) до -0,22 у 2015 р. Аналіз динаміки основних показників двосторонньої торгівлі України з КНР (табл. 1), зокрема: обсягів експорту-імпорту товарів та сальдо торгівлі; показника нормалізованого торговельного балансу; покриття імпорту експортом дозволяє констатувати нестабільність торгівлі, переважання обсягів імпорту над експортом. Починаючи з 2005 р., коефіцієнт покриття імпорту експортом нижчий одиниці (у 2015 р. – 0,64), а сальдо зовнішньоторговельного обороту від’ємне (у 2015 р. – -1,37 млрд дол. США), що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави [4, с. 98].

Для коректної оцінки негативних тенденцій у торгівлі між Україною та КНР визначимо: домінантні товарні групи; співвідношення сировинної та готової продукції у структурі експорту та імпорту; рівень технологічності товарообороту; загальні тенденції динаміки товарної торгівлі.

Відповідно до статистичних даних частка засобів виробництва в загальному обсязі експорту (рис. 1) складає 1,58% (37,77 млн дол. США); проміжних товарів – 97,76% (2338,23 млн дол. США), споживчих товарів – 0,66% (15,79 млн дол. США) [5]. Зростання частки мінеральної сировини супроводжується зниженням зацікавленості партнерів із КНР у

готовій та проміжній промисловій продукції вітчизняного виробника, що особливо помітно в торгівлі залізом та сталлю. У 2001 р. ця товарна група домінувала в експортній номенклатурі українсько-китайської торгівлі (378,26 млн дол. США або 78% від загального обсягу вітчизняного експорту). У 2015 р. цей показник зменшився до 20,1 тис дол. США, або менше 1% загального обсягу експорту до КНР.

Товарна структура імпорту з КНР до України (рис. 2) у 2015 р. більше збалансована, засоби виробництва складають 26,14% (982,22 млн дол. США) загального імпорту; проміжні товари – 48,13% (1808,28 млн дол. США), споживчі товари – 25,73% (966,75 млн дол. США) [5].

Глибокого дослідження потребують також торговельні зв'язки з КНР у торгівлі сільськогосподарською сировинною продукцією і продовольством. У КНР з її населенням актуальною залишається продовольча проблема і продовольча безпека. За рейтингом Світової організації здоров'я Китай посідає друге місце у світі після Індії за кількістю людей, що страждають від недоїдання (майже 130 млн осіб) [8]. Розширення торгівлі харчовою продукцією та сільськогосподарською сировиною створює для України можливості максимальної реалізації природного ресурсного потенціалу за умов розвитку агропромислового сектору. Проте подальше збільшення обсягів експорту аграрної продукції не заперечує і негативні

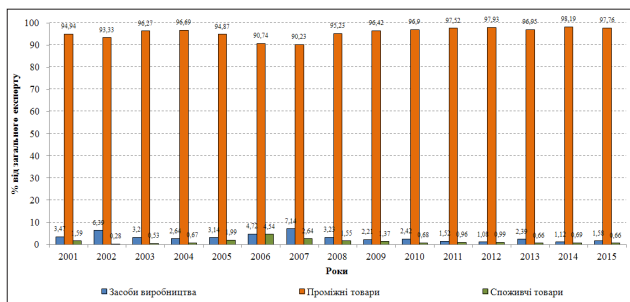


Рис. 1. Динаміка зміни структури експорту товарів до КНР за основними категоріями КУЕУ, 2001–2015 рр., %

Джерело: розраховано за [1; 2; 3]

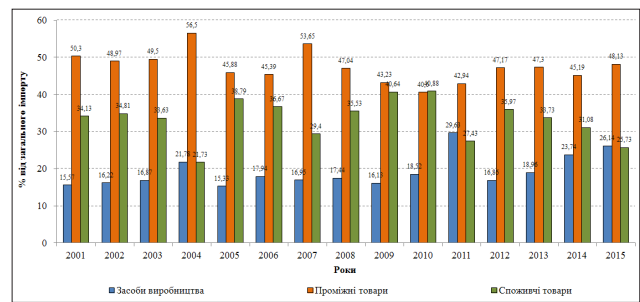


Рис. 2. Динаміка структури імпорту товарів із КНР до України за основними категоріями КУЕУ, 2001–2015 рр., %

Джерело: розраховано за [1; 2; 3]

Таблиця 1

Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР, 2001–2015 рр.*

№	Рік/показник	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Нормалізований торговельний баланс, од.	Коефіцієнт покриття експорту імпортом, од.
1	2001	0,48	0,2	0,68	0,29	0,43	2,48
2	2002	0,67	0,26	0,93	0,41	0,44	2,58
3	2003	1	0,52	1,52	0,48	0,32	1,93
4	2004	0,82	0,74	1,56	0,08	0,05	1,11
5	2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	-0,44	0,39
6	2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	-0,62	0,24
7	2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	-0,77	0,13
8	2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	-0,82	0,1
9	2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	-0,31	0,52
10	2010	1,32	4,7	6,02	-3,38	-0,56	0,28
11	2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	-0,48	0,35
12	2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	-0,63	0,22
13	2013	2,73	7,903	10,63	-5,18	-0,49	0,35
14	2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	-0,34	0,49
15	2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	-0,22	0,64

*2014–2015 рр. без урахування даних із Автономною Республікою Крим та м. Севастополь.

Розраховано за: [2]

наслідки. Так, станом на 2015 р. головними статтями експорту аграрної продукції до КНР були кукурудза (542,596 млн дол. США або 22,61% обсягу експорту до КНР) та соняшникова олія (438 млн дол. США або 18,27% обсягу експорту) [3]. Зацікавленість підприємців КНР в імпорті соняшникової олії українського виробництва створює певні загрози, оскільки надмірне розширення площ вирощування соняшнику призводить до виснаження ґрунту і завдає непоправної шкоди сільському господарству України в довгостроковій перспективі.

Для визначення обсягу та частки торгівлі високотехнологічними товарами в загальному товарообороті з КНР необхідно провести декомпозицію загального торговельного профілю з цим партнером та виділити окремі товари та товарні групи, що належать до високотехнологічних. Проведена декомпозиція (рис. 3) свідчить про низький рівень високотехнологічної продукції у вітчизняному експорті протягом 2001–2015 рр. Станом на 2015 р. частка високотехнологічного експорту до КНР за класифікацією УКТЗЕД не перевищувала 104,5 млн дол. США або 4,36% від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Водночас надходження технологічної продукції з КНР становить близько 2 млрд дол. США, або 52,94% від загального обсягу імпорту з цієї країни [3].

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

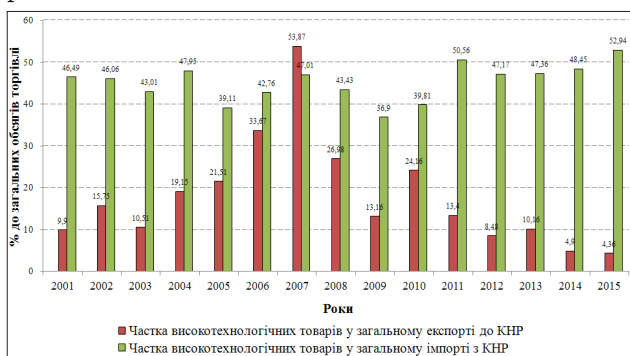


Рис. 3. Динаміка частки високотехнологічної продукції в торгівлі України та КНР, 2001–2015 рр.

Джерело: розраховано за [3]

Позитивним є те, що КНР залишається одним з головних торгових партнерів України на ринку військово-промислової продукції. З 1992 р. Україна і Китай уклали і успішно виконали близько 200 контрактів у військово-технічній галузі. Обсяг імпорту озброєнь до Китаю за період 1992–2008 рр. склав 624 млн дол. США [6]. Насамперед це літаки і комплекси протиповітряної оборони. Для КНР продукція з України приваблива високотехнологічним рівнем і якістю за відносно низьку ціну порівняно з конкурентами. Проте, незважаючи на очевидну зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції, не можна не враховувати прагнення партнерів із КНР скоротити відставання національного виробництва і створити власну сучасну військово-промисловість. Основною формою китайського експорту зброї завжди була імітація радянських і західних зразків, що не завдало завоювати істотну частку ринків у країнах, торгівлю з якими інші експортери ігнору-

вали з політичних причин. Таким чином, конкурентна технологічна перевага України є тимчасовою і поступово втрачається. Для запобігання невивідної для України безпосередньої конкуренції з КНР на ринку озброєнь доцільно концентрувати співробітництво у військово-промисловій сфері навколо проектів та технологій до яких у китайські підприємства ще не мають доступу.

Проведений аналіз форм співпраці та домінуючих тенденцій у зовнішній торгівлі між Україною та КНР дозволяє виділити негативні тенденції і явища, які загрожують економічній безпеці і гальмують подальший розвиток взаємовигідного співробітництва, зокрема: (1) негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту; (2) нераціональні зміни товарної структури зовнішньої торгівлі, активізація китайського експорту до України; (3) низький рівень показника покриття експортом імпорту, надмірно висока частка високотехнологічної продукції в імпорті. Більшість перерахованих загроз економічного співробітництва України з Китаєм пов'язана насамперед із неконкурентоспроможною структурою українського експорту до КНР, яка характеризується вузькою номенклатурою товарів і сировинним характером. Основна причина сировинного характеру експорту до КНР полягає в орієнтації китайського ринку на самозабезпечення та стимулювання внутрішнього виробника. Відповідно до цього скорочується кількість галузей у яких, з огляду на відсутність китайських аналогів, можливими були б значні обсяги імпорту [7, с. 18]. Надалі у відносинах із КНР пріоритетним для України напрямом повинно стати подолання наявних негативних аспектів співпраці, уникнення жорсткої конкуренції та розробка взаємовигідних стратегій і програм співробітництва насамперед у агропромисловій, військовій та космічній галузях. Враховуючи членство України й Китаю у СОТ, необхідно використовувати механізми співробітництва, розширення інформаційного обміну між країнами, взаємодії у сфері використання інструментів торговельного захисту [7, с. 20].

Висновки. Отже, Україна та КНР мають реальні можливості для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного співробітництва в названих пріоритетних галузях і секторах економіки, що потребує істотних корективів щодо розвитку «китайського вектора» зовнішньої політики України. Проведений аналіз торгівлі України та КНР доводить, що наявна тенденція посилює загрози перетворення України на сировинний придаток не лише розвинених країн, а й Китаю, і на ринок збуту китайських товарів. Доцільно якнайскоріше переглянути структуру експорту, скоротити експорт сировини та дешевих матеріалів і впровадити державні заходи щодо стимулювання збільшення продаж готової і модернізованої продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Офіційний сайт "The World Bank Group". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.
2. Офіційний сайт "International trade center". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.trademap.org>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Левківський В. Українсько-китайське економічне співробітництво в контексті зовнішньоекономічної безпеки / В. Левківський, В. Левківський // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 95–103. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2013_2_15.



5. Офіційний сайт Статистичного відділу ООН з міжнародної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comtrade.un.org>.
6. 189. Державна компанія «Укрспецекспорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrspecexport.com/index/view/page/55/id/1588>.
7. Висоцька М. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм / М. Висоцька, А. Аль Атті // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – № 4. – С. 14–20.
8. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/home/en>.